

החיים ללא מקדש - המרכז ביבנה

בשיעור זה נעסוק בפעלם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל דיבנה בתקופה שלאחר החורבן.

פתיחה:

אפשרות א: נצפה עם התלמידים בסרטון להלן, בו מספר הרב גדי שליון על רבן יוחנן בן זכאי:

<https://www.youtube.com/watch?v=dnVsPr-rbJo>

(יש לצפות מההתחלה עד 4:31 דקות)

אפשרות ב: נצפה עם התלמידים בסרטון להלן מתוך הסדרה "קשת וענן", בו מוצגות בקשותיו של רבן יוחנן בן זכאי בפני אספסיאנוס:

<https://www.youtube.com/watch?v=iSCfGmAm-F0>

(יש לצפות בקטע המתחיל ב- 16:28 דקות ועד - 19:41 דקות)

לאחר מכן, נדון עם התלמידים בשאלות הבאות:

- מדוע לדעתכם עזב רבן יוחנן בן זכאי את ירושלים הנצורה, עוד בטרם הסתיים המרד?
- מדוע לדעתכם לא בקש רבן יוחנן בן זכאי מאספסיאנוס את הצלת ירושלים ותושביה?
- מהי לדעתכם המשמעות והחשיבות של בקשותיו של רבן יוחנן בן זכאי?

אפשרות ג: נקרא עם התלמידים את המקור המובא בעמוד 124 בספר הלימוד ונענה על השאלות הכתובות שם.

תשובות לשאלות בעמוד 124:

א. אבא סקרא הנהיג את קבוצת הסיקריים.

ב. רבן יוחנן בן זכאי הבין שהמרד נכשל ועליו למצוא מקום שישמש מרכז רוחני חלופי לעם ישראל. הוא ידע שאם ימתין לדיכוי הסופי של המרד, הסיכוי שהרומאים יסכימו לבקשותיו הם אפסיים ועל כן, ניסה להקדים תרופה למכה ולדאוג מראש להמשכיות הקיום הדתי של העם אחרי המרד.

ג. רבן יוחנן בן זכאי רצה לוודא את המשך פעולת ההנהגה המעשית והרוחנית היהודית, על ידי הצלת רבן גמליאל, נצר למלכות בית דוד. ואכן, רבן גמליאל שימש כנשיא העם אשר הנהיג את העם וייצג אותו מול השלטונות. כמו כן, רבן יוחנן בן זכאי ידע שהישארותו בחיים של צאצא לבית דוד תעניק לעם ישראל תקווה ואמונה שיבוא יום ומלכות בית דוד תשוב על מכונה.

ד. יציאתו של רבן יוחנן בן זכאי יכולה אמנם להתפרש ככניעה, אך יציאה זו יכולה להתפרש גם כמעשה אחראי הנובע מראיה לטווח רחוק – הרצון לדאוג להמשכיות קיומו הרוחני של העם היהודי ונטילת היוזמה להקמת מרכז רוחני חלופי במקום זה שחרב.

פעילות א: נקרא עם התלמידים את המקור להלן:

"כשחרב הבית בשנייה רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע אמר להן: 'בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין?' אמרו לו: 'נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח ועכשיו בטל?' אמר להם: 'אם כן, לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות.. פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים.. מים לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים'. שתקו. אמר להן: 'בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר, אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה ולהתאבל יותר מדי, אי אפשר, שאין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה..'

אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט.. עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט.."
(בבלי, בבא בתרא ס, ע"ב)

נשאל את התלמידים:

שאלות לדיון

- מהן התחושות שחשו יהודי התקופה לאחר החורבן?
- מהי הדרך אותה התווה רבי יהושע ביחס להתמודדות עם החורבן והמשבר הגדול שבא בעקבותיו?

[על מנת להמחיש לתלמידים במידת מה את השבר הגדול והקושי העצום שחשו היהודים לגבי המשכיות החיים ללא בית המקדש, נוכל לספר לתלמידים את סיפורה של קרן גוטליב שעבדה כמורה וכמדריכה של יהודי אתיופיה שעלו לארץ ב'מבצע שלמה'. היא מתארת מה קרה לאחר שבישרה לתלמידיה שבית המקדש נחרב לפני אלפיים שנה. סיפורה מופיע בקישור [כאן](#).
עתה נתייחס לשורות האחרונות במקור שהובא לעיל: "אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט.. עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט.."

נשאל את התלמידים: אלו פעולות ומעשים אנו עושים כיום שהם זכר למקדש ולחורבן? (ניתן, כמובן, להיעזר במידע בעמוד 128 בספר הלימוד)

- צומות - זכר לחורבן.
 - ישנן פעולות שנהגו לעשות בבית המקדש וכיום עושים אותן בבית הכנסת - זכר למקדש (לדוגמא: התקיעה בשופר בראש השנה, או הסרת הנעליים בעת ברכת כהנים).
 - שבירת כוס מתחת לחופה - זכר לחורבן.
 - השארת שטח קטן לא מסויד בקיר הבית - זכר לחורבן.
- שימו לב! ישנה אפשרות להיעזר בקובץ הציורים (נשלח בנפרד) כאשר נתלה אותם על הלוח או נציג במצגת ונשאל את התלמידים:

שאלות לדיון

- מה משותף לכל הציורים?
- אלו ציורים מבטאים תקנות שהם זכר למקדש/זכר לחורבן?
- אלו תקנות/מנהגים נוספים אתם מכירים?

פעילות ב: נמלא מעין "תעודת זהות" על דמותו ופעלו של רבן גמליאל על פי המידע בעמודים 128 - 129 בספר הלימוד.

שם: _____

שם אביו ותפקידו: _____

תפקיד: _____

התגורר ופעל ב: _____

המטרות שעמדו לנגד עיניו: _____

אישיותו: _____

פעולותיו בנושא התפילה: _____

וכך תיראה "תעודת הזהות" לאחר מילוייה:

שם: רבן גמליאל

שם אביו ותפקידו: רבן שמעון, נשיא הסנהדרין. _____

תפקיד: נשיא העם _____

התגורר ופעל ב: יבנה. _____

המטרות שעמדו לנגד עיניו: גיבוש העם ושמירה על זהותו הלאומית והדתית.

אישיותו: היתה ידועה כתקיפה ולעתים התווכח מרות עם חכמים, אך הם נשמעו לדעתו מתוך הכרה בחשיבות אחדות המסורת והעם. _____

פעולותיו בנושא התפילה: קבע סדר ותבנית קבועה לתפילת שמונה עשרה, הוסיף את "ברכת המינים". _____

נקודות לדיון:

- מה משמעותה של התפילה לאחר החורבן?
- מהי משמעותה של הוספת "ברכת המינים" לתפילה?